

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดความสมดุลของเหลาจื๋อ

AN ANALYSIS OF BALANCE IDEA OF LAOZI

¹พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์, ²ธฤตต์วัชร ไชยเหมววงศ์, ³พระครูวรารณวิฑูรย์,
และ ⁴พระยุพธนา อธิจิตโต

¹Phongprabhakorn Surarin, ²Taritwat Chaihemwong, ³Phrakruworawanwithun,
and ⁴Phrayuthana Athigitto

^{1,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตพะเยา

²มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาเขตปัตตานี

⁴มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตนครราชสีมา

^{1,3}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus, Thailand

²Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand

⁴Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima, Thailand

Received: 2023-05-30

¹Corresponding Author's Email: phongmku@gmail.com

Revised: 2023-07-31

Accepted: 2023-08-29

บทคัดย่อ

เต๋าเป็นแนวคิดเต็มไปด้วยเชิงปรัชญาและมีความหมายหลายนัยยะ การศึกษาวิเคราะห์และตีความคำสอนของเหลาจื๋อนี้เองเป็นหนึ่งในเหตุผลว่าทำไมเต๋าจึงเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจจากอดีตสู่ปัจจุบัน หัวข้อเรื่องความสมดุลเป็นคำสอนที่น่าสนใจอย่างมากในเต๋าเต๋อจิงของเหลาจื๋อ การมีชีวิตกลมกลืนระหว่างเต๋าและธรรมชาติเป็นคำสอนของเหลาจื๋อ เนื้อหาง่ายแต่ก็ยากที่จะเข้าใจตามความหมาย หลักการนี้เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการขับเคลื่อนมากมาย เพื่อให้เกิดความสันติภาพทางสังคม การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีการเนื้อหาความสมดุลในเต๋าเต๋อจิงกับธรรมชาติ ผู้วิจัยใช้สำนวนการแปลภาษาไทยของพจนานันท์สันติในการนำมาศึกษาในครั้งนี้ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยเอกสารหลักฐานและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลของการศึกษาพบว่าเหลาจื๋อไม่ได้สอนว่าจะต้องประยุกต์คำสอนของตัวเองในเรื่องของความสมดุลอย่างไร เหลาจื๋อสอนเพียงแค่ว่าเต๋าเต๋อจิงเท่านั้น เต๋าเต๋อจิงเป็นเพียงแค่วิถีปฏิบัติ มีเพียงแค่ 81 โศลก และ 5,000 ตัวอักษร การศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะว่า การประยุกต์ใช้คำสอนของเหลาจื๋อขึ้นอยู่กับความตีความของผู้ศึกษา เพราะแนวคำสอนของเหลาจื๋อเป็นลักษณะเชิงวิเคราะห์และตีความ และคำสอนเอกของเหลาจื๋อเองก็ให้ความสำคัญในเรื่องของสมดุลระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ

คำสำคัญ: ความสมดุล; ปรัชญาเหลาจื๋อ; เต๋า

Abstract

Dao is filled with philosophical concepts and has numerous interconnected meanings. One of the reasons Dao has attracted a lot of attention from ancient times to the present is to analyze and interpret Laozi's teachings. Laozi's Daodejing contains some of the most intriguing ideas, one of which is the idea of balance. The goal of Laozi's teachings is to balance living in accordance with the Dao and the natural world. Despite being straightforward, the concept's meaning makes it challenging to comprehend. Numerous peace and social movements have been sparked by this idea. The purpose of the study is to evaluate how the idea of Daodejing's balance with nature has evolved. It was translated into Thai by Phojana Chantharasanti. Documentary evidence was used as part of the methodology, along with descriptive analysis. The findings of the investigations demonstrate that Laozi did not instruct on how to apply his ideas in a balanced manner. He solely instructed in the Daodejing. The poetry "DaoDeJing" is concise. Only 81 chapters and 5,000 letters are present. Laozi's teachings must be examined and understood in order for the study to achieve its goal. According to the study, how well Laozi's teachings are applied depends on how the students interpret them. Laozi's teachings are distinctive in their analysis and interpretation, and his fundamental ideas center on the harmony between humans and the natural world.

Keywords: Balance of Laozi; Daoism; Dao

บทนำ

เต๋าเต๋อจิง เป็นปรัชญาของเหลาจื้อ อันเป็นภูมิปัญญาชนชาติจีนโบราณ มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีน จากอดีตสู่ปัจจุบัน อีกทั้งจีนเป็นประเทศใหญ่และมีจำนวนประชากรมาก คนจีนอาศัยอยู่ที่ใด ศาสนา วัฒนธรรมและปรัชญาจีน ก็ย่อมตามติดไป ณ ที่แห่งนั้นด้วย องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญา ศาสนา สังคม ภาษา วัฒนธรรม เทคโนโลยี หรือแนวคิดด้านอื่นๆ ของชนชาติจีน เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการศึกษา ค้นคว้า “ภูมิหลัง” โดยเฉพาะความคิดในด้านศาสนาปรัชญาและภาษา อันถือว่าเป็นรากเหง้าแห่งวัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อ แนวคิดปรัชญาของเหลาจื้อถือว่าเป็นภูมิหลัง ภูมิปัญญาโบราณของจีน การศึกษา วิเคราะห์หลักคำสอนของภูมิปัญญาจีนโบราณเหมือนเป็นกระจกส่องให้เราได้ศึกษา “ภูมิปัญญาของชนชาติจีน” ในอดีต นำมาประยุกต์สู่องค์ความรู้ในปัจจุบัน ทำให้เราศึกษาค้นคว้าว่านักปราชญ์เหล่านั้นต้องการจะสอนอะไร

การได้ศึกษาหลักแนวคิดและปรัชญาของเต๋าเต๋อจิงในประเด็นสำคัญเช่น คุณค่าในการเมือง คุณค่าในด้านชีวิต และศึกษาเต๋าในธรรมชาติ มีนักวิชาการเป็นจำนวนมาก ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นเหล่านี้

อย่างแพร่หลาย แต่ยังมีอีกประเด็นหนึ่ง ที่ผู้วิจัยสนใจอยากศึกษาวิเคราะห์ คือ ความสมดุลในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เนื่องจากคำสอนของเหลาจื๋อเป็นแนวคิดแบบธรรมชาติ เหลาจื๋อมักนำเอาหลักธรรมชาติมาสร้างความสมดุลในการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา และการเมือง เหลาจื๋อมีการสอนเอาไว้อย่างไร ความพิเศษในคำสอนเหลาจื๋อเป็นลักษณะการตีความ ลักษณะความสมดุลของเต๋า เหลาจื๋อไม่ได้มีวิธีการบอกเอาไว้ชัดเจนว่าอย่างไร คือความสมดุล ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาวิเคราะห์ความสมดุลในปรัชญาเหลาจื๋อ เพื่อต้องการทราบว่า เต๋า คืออะไร ความสมดุลในเต๋าเต๋อจิงมีลักษณะเป็นเช่นไร เราสามารถศึกษาวิเคราะห์หลักคำสอนของเหลาจื๋อ จัดให้เป็นความสมดุลได้หรือไม่ ความสมดุลในการใช้ชีวิตกับธรรมชาตินั้นเหลาจื๋อมีวิธีการสอนเอาไว้อย่างไร เมื่อบุคคลปฏิบัติตามแห่งเต๋าแล้ว ผลแห่งการปฏิบัตินั้นคืออะไร สิ่งที่เป็นคำถามเหล่านี้ ผู้วิจัยมองว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ที่ควรทำการวิจัยศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในแง่ประเด็นใหม่ ในบทความวิชาการนี้

เต๋าเต๋อจิง

ความหมายของคำว่าเต๋าเต๋อจิง

เต๋าเต๋อจิง เป็นชื่อคัมภีร์สำคัญของเหลาจื๋อ เป็นเพียงโคลกสั้นๆ มีเพียงแค่ 81 บท 5,000 ตัวอักษร (Xing, 1998) แต่ทุกโคลกเป็นปรัชญาที่แฝงไปด้วยความหมายลึกซึ้ง บางบทต้องอาศัยการวิเคราะห์ เพราะแฝงไปด้วยปรัชญาที่ลึกซึ้ง ถกเถียงเชิงปรัชญา มีความหมายหลายนัยยะ เปรียบเสมือนคำว่า ธรรมะ เป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น คำว่าเต๋าก็เป็นหัวใจสำคัญในปรัชญาเหลาจื๋อ ฉะนั้น เหลาจื๋อได้อธิบายถึงคุณลักษณะของเต๋เอาไว้ดังนี้

“เต๋าไม่สามารถเจียหุฟง สิ่งที่เจียหุฟงได้ ไม่ใช่เต๋า เต๋าไม่สามารถมองเห็น สิ่งที่มองเห็นได้ ไม่ใช่เต๋า เต๋าไม่สามารถพรรณนาเป็นคำพูดได้ สิ่งที่พรรณนาเป็นคำพูดได้ ไม่ใช่เต๋า” (Legge, 1962) “สำหรับเต๋านั้น คนรู้ไม่พูด คนพูดไม่รู้” (Kaltenmark, 1969)

ด้วยคุณลักษณะที่เต๋าเต๋อจิงเป็นคำสอนที่สั้น เต็มไปด้วยความคลุมเครือ คลุมเครือตั้งแต่ประวัติผู้แต่ง บางคนยืนยันว่าเต๋าได้ถูกเขียนขึ้นโดยเหลาตาน ในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นอาจารย์ของปราชญ์ขงจื๊อ (Tang, 2015) ความไม่ชัดเจนเช่นนี้ จึงเป็นเสน่ห์ที่ทำให้นักวิชาการปรัชญาและศาสนา สนใจที่จะศึกษาคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงในแง่มุมต่างๆ ความไม่ชัดเจนและเต็มไปด้วยกลิ่นไอแห่งการตีความ ทำให้เต๋าเต๋อจิงเป็นคัมภีร์เล่มหนึ่ง ที่มีการตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก รองลงมาจากคัมภีร์ไบเบิล (Fann, 2020)

คำว่า เต๋าเต๋อจิง แยกออกเป็น 3 คำ คือ เต๋า ตามความหมายแปลว่า หนทาง วิธีการ วิธี (Simpkins, 2013) เต๋อจึงมีความหมายที่หลากหลาย ส่วน เต๋อ หมายถึงคุณค่า และจิง หมายถึงคัมภีร์ เต๋อคืออะไร จึงเป็นปฐมบท ที่เหลาจื๋อได้ให้คำนิยามเอาไว้ใน บทที่ 1 ว่า

เต๋าที่อธิบายได้ ไม่ใช่เต๋อันเป็นนิรันดร์
ชื่อที่บัญญัติเรียก ก็ไม่ใช่เป็นชื่อที่แท้จริง
เต๋านั้น ไม่อาจอธิบายได้โดยชื่อ
เมื่อไรชื่อทำฉันท จักให้ผู้อื่นรู้ตาม

ข้าพเจ้าจึงขอเรียกสิ่งนั้น “เต๋า” ไปพลางๆ (Chantharasanti, 2001)

จากเนื้อหาบทที่ 1 ที่เหลาจื้อได้นิยามของคำว่าเต๋าเอาไว้ ก็ยังไม่มีอะไรแน่ชัดว่า เต๋าที่แท้จริง คืออะไร สิ่งที่เหลาจื้อ ได้นิยามนั้น เป็นเพียงแค่สิ่งสมมติเรียกขาน ให้คนได้เรียกขานตามเท่านั้น โดยไม่ให้ไปยึดติดกับ สิ่งที่เหลาจื้อบัญญัติขึ้นมา ไม่ให้สิ่งสมมติซึ่งบัญญัติให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสัจแห่งความหมายที่แท้จริง ตามความหมาย เต๋านี้ เต๋าก็เป็นความสมดุลระหว่าง สมมติสัจจะ และปรมัตตสัจจะ ผู้ที่ยังไม่สามารถ แยกระหว่างสมมติสัจจะได้ ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงปรมัตตสัจจะแห่งเต๋าได้ เต๋าก็เป็นความสมดุล ระหว่างไร้ นาม และไร้สภาวะ มีนาม และมีสภาวะ ตามที่เหลาจื้อกล่าวเอาไว้ว่า

เมื่อไร้นาม ไร้สภาวะ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งฟ้าและดิน

เมื่อมีนาม มีสภาวะ จึงเป็นมารดาแห่งสรรพสิ่ง

ดำรงตนอยู่ ในความไร้สภาวะ

จึงทราบบ่อเกิดแห่งจักรวาล

ดำรงตนอยู่ในสภาวะ

ย่อมแลเห็น ปรากฏการณ์ที่ถูกสร้างสรรค์ (Chantharasanti, 2001)

จากเต๋าเต๋อจิงในบทนี้ เราจะพบว่าเต๋านั้น มีลักษณะ ไร้ทั้งนาม และไร้ทั้งสภาวะ แต่ก็ยังเป็นบ่อเกิดแห่ง ฟ้าและดิน แต่ในขณะที่เดียวกัน อีกสถานะของเต๋า มีทั้งนามและสภาวะ และเป็นมารดาแห่งสรรพสิ่ง เมื่อบุคคล ใดสามารถรับรู้และเข้าถึงสภาวะแห่งเต๋านี้ อย่างแจ่มแจ้ง บุคคลนั้นก็จะสามารถเข้าถึง ผลงานแห่ง การสร้างสรรค์ของเต๋าก็ได้ เต๋าก็เป็นส่วนหนึ่งแห่งทุกสรรพสิ่ง ทุกสรรพสิ่งคือเต๋า ตามความหมายนี้

คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ในส่วนที่ 1 เรียกว่า เต๋อจิง บทที่ 1 ถึง 37 ว่าด้วยวิถีทาง แห่งเต๋า มีเนื้อหาค่อนข้างไปในทางอภิปรัชญา ส่วนที่ 2 เรียกว่าเต๋อจิง บทที่ 38 ถึงบทที่ 81 ว่าด้วยวิถีทาง แห่งคุณค่า มีเนื้อหาเน้นไปเรื่อง สังคมและการเมือง การปกครอง (Laozi, 2008) ตามตำนานกล่าวว่า หลังจากที่เหลาจื้อได้ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวงโจว (Zhou) เป็นเวลาหลายปี ได้เห็นความเสื่อมโทรมแห่งราชวงศ์ โจว ทำให้เหลาจื้อเกิดความเบื่อหน่ายต่อปัญหาสังคมและการเมือง (Xing, 1998) ดังนั้น เนื้อหาเต๋าเต๋อจิงจึง เต็มไปด้วยกลืนไอแห่งการเมืองการปกครองและสังคมที่มีปัญหา

เราอาจกล่าวได้ว่าเต๋าเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาเหลาจื้อ ที่ค่อนข้างมีความหมายกว้าง มีหลายนัยยะ ในคำเดียว เป็นเหมือนกุญแจสำคัญดอกหนึ่ง ที่สามารถไขประตูได้ทุก 81 บทในเต๋าเต๋อจิง แต่กุญแจดอกนี้ ผู้ ไขต้องเป็นปราชญ์ มีคุณธรรม เป็นผู้รอบรู้ มีความซื่อตรง มีความว่าง โดยไม่ยึดติดสิ่งที่เป็นสมมติสัจจะ จึงจะ มองเห็นทุกสรรพที่ซ่อนอยู่ในเต๋าทุกบอย่างแจ่มแจ้ง ดังที่เหลาจื้อได้กล่าวสรุปเอาไว้เต๋าเต๋อจิงบทที่ 32 ว่า “เต๋ออันสูงสุดนั้นไร้ชื่อ” (Chantharasanti, 2001) และ ในบทที่ 51 ว่า “เต๋าให้กำเนิดแก่สรรพสิ่ง” (Chantharasanti, 2001) เต๋าก็เป็นจุดเริ่มต้น และปลายทางของทุกสรรพสิ่ง

ความสมดุลแห่งเต๋านั้นมีลักษณะเป็นเช่นไร

ลักษณะความสมดุลแห่งเต๋า คือความสมดุลระหว่างเหตุผล ซึ่งมีคุณธรรมเป็นตัวเชื่อมระหว่างเหตุและ ผลนั้น เหลาจื้อมีวิธีการสอนลักษณะที่เป็นความสมดุลดังนี้

1) เต้าคือความสมดุลระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง

วิถีแห่งการปกครองของเต้าจึงเริ่มต้นจากการให้ความสนใจกับคำว่าคุณธรรม (เต๋อ) ด้วยการตีความคำว่า เต๋อ แตกต่างจากคุณธรรมแบบ เดิม ๆ (ไม่ได้จำกัดเพียงแค่กรอบจารีต ขนบประเพณี) ด้วยการเสนอแนะการปกครองตามหลักการกระทำโดยไม่กระทำ ด้วยการเปรียบเปรยกับปรากฏการณ์ ในธรรมชาติที่มีการแปรเปลี่ยนอย่างเป็นวัฏจักร ดังนั้น การปกครองของเต้า จึงมุ่งไปที่การบริหารความเปลี่ยนแปลงและการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างผู้ปกครอง และ ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์อื่นใด (Sorachai, 2015) คุณธรรมของผู้ปกครองนั้นคือการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และผู้ใต้การปกครอง ดังที่ปรากฏในเต้าเต๋อจิงบทที่ 17 ว่า

ผู้ปกครองที่ดีที่สุดนั้น

ราษฎรเพียงแต่รู้ว่ามิเขาอยู่

ที่ตีรองลงมา

ราษฎรรักและยกย่อง

ที่ตีรองลงมา

ราษฎรกลัวเกรง

รองลงมาเป็นอันดับสุดท้าย

ราษฎรชิงชัง (Chantharasanti, 2001)

คุณธรรมอันเป็นหนทางนำไปสู่ความสมดุลระหว่างผู้ปกครองนั้น คือ ความเป็นปราชญ์ของผู้ปกครอง ที่มีคุณธรรม เป็นสายสัมพันธ์ที่เชื่อมกันระหว่าง ปราชญ์ และ คุณธรรม อันเป็นวิถีทางแห่งเต้า เมื่อใดที่ผู้ปกครองมีคุณธรรม ปกครองด้วยคุณธรรม คุณธรรมนั้นจะเป็นกรอบที่ทำให้ผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครอง มีความรู้สึกว่ามีผู้ปกครองก็ไม่เหมือนไม่มี เพราะเขาไม่ได้รับการเบียดเบียนจากผู้ปกครอง ที่ใช้อำนาจในการกดขี่ข่มเหงตน ดังที่เหลาจื๋อได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ว่า

ปราชญ์ย่อมปกครอง

ด้วยการไม่ปกครอง

ดังนี้ ทุกสิ่งทุกอย่าง

ก็จะถูกปกครอง

และดำเนินไปอย่างมีระเบียบ (Chantharasanti, 2001)

เมื่อผู้ปกครองใดนำเต้าซึ่งเป็นความสมดุล ระหว่างคุณธรรม การปกครอง และผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง หลอมให้เป็นหนึ่งเดียว นำเต้าไปประยุกต์ใช้ในการปกครอง เต้าก็คือความสมดุลแห่งความสงบ และสันติระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง

2) เต้าคือความสมดุลระหว่างวิถีทางกับธรรมชาติ

ในเนื้อหาแห่งเต้าเต๋อจิงบทที่ 16 เหลาจื๋อได้อธิบายความสมดุลระหว่างคุณธรรมเต้า และธรรมชาติเอาไว้ว่า

ผู้รู้กฎเกณฑ์อันไม่แปรเปลี่ยนนี้ ย่อมมีใจกว้าง

เมื่อมีใจกว้าง ย่อมมีความยุติธรรม

เมื่อมีความยุติธรรม ย่อมเป็นสากล

เมื่อเป็นสากล ย่อมกลมกลืนกับธรรมชาติโดยไม่ขัดแย้ง

เมื่อกลมกลืนกับธรรมชาติ ย่อมกลมกลืนกับเต๋าด้วย (Chantharasanti, 2001)

เต๋ามีอยู่ในธรรมชาติ และธรรมชาติคือเต๋า เป็นเนื้อเดียวกัน เต๋าคือคุณธรรม และคุณธรรมคือความยุติธรรม และความยุติธรรมก็เป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งที่เป็นหลักสากล ความสัมพันธ์อันเป็นวัฏจักรกันเช่นนี้เป็นวิถีทางที่จะไม่ขัดแย้งกับเต๋า สิ่งใดขัดแย้งกับเต๋า สิ่งนั้นย่อมขัดแย้งกับธรรมชาติด้วย ดังเราจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเต๋ากับธรรมชาติดังนี้ “คนทำตามกฎแห่งดิน ดินทำตามกฎแห่งฟ้า ฟ้าทำตามกฎแห่งเต๋า” (Chantharasanti, 2001) ท้ายที่สุด เต๋าก็เป็นปลายทางแห่งทุกสรรพสิ่ง

เต๋าคือธรรมชาติ ธรรมชาติคือเต๋า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สิ่งที่จะทำให้คนเข้าถึงเต๋านั้น บางครั้งเหลาจื๋อก็ใช้ธรรมชาติเป็นความสมดุล ระหว่างเต๋า คำสอนและสัจธรรม บางบทเหลาจื๋อยกน้ำเป็นสื่อเพื่ออธิบายความเป็นธรรมชาติหรือสัจที่มีอยู่ในเต๋า เป็นสัญลักษณ์คุณค่าแห่งเต๋า เพื่อให้คนเข้าถึงสัจธรรมธรรมชาติที่มักเรียบง่าย เหลาจื๋อได้กล่าวเอาไว้ในบทที่ 32 ว่า “เต๋านั้นอาจเปรียบได้กับแม่น้ำทั้งหลาย” และบทที่ 66 ว่า “เต๋านั้นคล้ายกับแม่น้ำใหญ่และทะเลกว้าง แม่น้ำและทะเลเป็นใหญ่เหนือห้วงน้ำทั้งหลาย ด้วยมันวางตนอยู่ที่ต่ำ สายน้ำน้อยใหญ่จึงไหลมาสู่” (Chantharasanti, 2001) ในบทนี้ สิ่งที่เป็นความสมดุลระหว่างเต๋าและแม่น้ำ คือคุณธรรมแห่งการอ่อนน้อมถ่อมตน การที่เหลาจื๋อใช้น้ำเป็นสื่อให้คนเข้าถึงคุณธรรมความอ่อนน้อมถ่อมตนนั้น เป็นความลุ่มลึกในการใช้ธรรมชาติ ให้เป็นภาษาธรรม ให้เกิดความสมดุลระหว่างสื่อกลาง “คุณธรรมและเต๋า” ความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นคุณธรรมที่ทำให้คนลดอัตตาทิฐิ การแบ่งอำนาจอำนาจเหมือนแม่น้ำใหญ่ทะเลกว้าง การที่แม่น้ำใหญ่และทะเลกว้าง เป็นปลายทางแห่งแม่น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลาย เพราะอยู่ในที่ต่ำ แม่น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลายจึงไหลบ่ามาหา คนยังมีอำนาจ ยิ่งควรมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้น้อยทั้งหลายก็ไหลมาหา ในทัศนะของเหลาจื๋อ ความอ่อนน้อมถ่อมตน จึงเป็นความสมดุลระหว่างธรรมชาติ แม่น้ำและคุณธรรม

นอกจากนี้ เหลาจื๋อได้พูดถึงความสมดุล ระหว่างเต๋าและสรรพสิ่งในจักรวาลเอาไว้ในเต๋าเต๋อจิง บทที่ 42 ดังนี้

เต๋าให้กำเนิดแก่หนึ่ง

จากหนึ่งเป็นสอง

จากสองเป็นสาม

จากสามเป็นสรรพสิ่งในจักรวาล

จักรวาลก็ถูกสร้างสรรค์

ประกอบด้วย หยาง อยู่ด้านหน้า

หยิน อยู่ด้านหลัง

สิ่งหนึ่งขาวสิ่งหนึ่งดำ

สิ่งหนึ่งบวก สิ่งหนึ่งลบ

ทั้งสองสิ่งผสมผสานกัน

จนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว (Chantharasanti, 2001)

คำสอนนี้ถือว่าเป็นปรัชญาพื้นฐานของจีนโบราณ ที่ถือว่าทุกสรรพสิ่งนั้นล้วนเกิดมาจากความสมดุล อันเป็นส่วนประกอบของหยางและหยิน (Chantharasanti, 2001) มองทุกสรรพสิ่งอยู่ในกระบวนการแห่งวิญญูะแห่งการเปลี่ยนแปลง ในขามมีดำ ในดำมีขาว ในดีมีชั่ว ในชั่วมีดี ความไม่สมบูรณ์คือความสมบูรณ์ วิญญูะเหล่านี้ แฝงตัวอยู่ในสรรพสิ่งรอบๆตัวเรา

แต่เป็นความสมดุลระหว่างคำว่ามี และความว่าง ทุกสรรพสิ่งท้ายที่สุด ก็กลับไปสู่ความว่างเปล่า อันเป็นวิญญูะ ในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 40 “สรรพสิ่งในโลกกำเนิดมาจากความมี และความมีกำเนิดมาจากความว่างเปล่า” (Chantharasanti, 2001)

3) เต๋า คือความสมดุลแห่งการครองตน

ลักษณะความสมดุลของเต๋านั้น ส่วนใหญ่เหล่าจื๊อจะเน้นคุณธรรม ในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 33 เหล่าจื๊อได้พูดถึงคุณธรรม อันเป็นหนทางแห่งการพัฒนาความสมดุล ในการพัฒนาคุณภาพตนเองและคนอื่น ดังนี้

ผู้ที่เข้าใจคนอื่น คือผู้รอบรู้

ผู้ที่เข้าใจตนเอง คือผู้รู้แจ้ง

ผู้มีชัยต่อคนอื่น คือผู้มีกำลัง

ผู้มีชัยต่อตัวเอง คือผู้เข้มแข็ง (Chantharasanti, 2001)

ลักษณะของผู้มีปัญญา ในทัศนะของเหล่าจื๊อ คือการฝึกให้รู้จักมองตน รู้จักตน ให้พัฒนาตนเอง ให้ขัดเกลาตนเอง มากกว่าที่จะไปเพ่งมองคนอื่น การพัฒนาตนที่ดี ต้องเริ่มต้นจากการมองที่ตน บุคคลใดที่รู้จักตนเองดี ดีกว่าเพ่งมองผู้อื่น เหล่าจื๊อยกย่อง บุคคลนั้นว่า เป็นผู้รู้อย่างแท้จริง คุณธรรมอันเป็นความสมดุลระหว่าง รู้จักคนอื่น และรู้จักตนเอง คือปัญญา เมื่อใดผู้เข้าถึงความเป็นหนึ่งกับเต๋า ผู้นั้นก็ย่อมอดมปัญญาในการพัฒนาตน ขัดเกลาตน มากกว่าที่ไปมุ่งเน้นพัฒนาคนอื่น การพยายามรู้จักผู้อื่น เท่ากับพยายามเรียนรู้สิ่งภายนอก เหมือนเดินห่างออกจากเต๋าไปมากเท่านั้น รู้จักตัวเองมากเท่าไร เหมือนเป็นส่วนหนึ่งกับเต๋า เพราะตัวปัญญาที่เป็นส่วนหนึ่งแห่งการตื่นรู้ จะทำให้รู้โดยโยนิโสมนสิการว่า การรู้จักตัวเองดี กับรู้จักผู้อื่นดี อย่างไหนมีประโยชน์ในการพัฒนาตน ได้ดีกว่ากัน นอกจากนี้ ในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 71 นั้น เหล่าจื๊อให้ความสำคัญในการครองตน การทำตนให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมบนพื้นฐานแห่งความสมดุลคือตัวปัญญา ระหว่างคำว่า รู้และไม่รู้ เอาไว้ดังนี้

ผู้มีความรู้ แต่ทำตัวเหมือนว่าไม่รู้ เป็นผู้ประเสริฐ

ผู้ไม่มีความรู้ แต่ทำตัวเหมือนว่ารู้อะไรต่างๆ เป็นผู้ไม่ประเสริฐ (Dokbua, 2006)

เต๋าเต๋อจิงในบทนี้ สอดคล้องกับพุทธสุภาษิต “คนโง่ รู้ตัวว่าโง่ ยังมีทางเป็นบัณฑิตได้บ้าง แต่โง่แล้ว อวดฉลาด นั้นแหละเรียกว่าคนโง่แท้” (Tipitaka 25/63/46)

การฝึกตนให้อยู่บนพื้นฐานทางความสมดุลคือคุณธรรมแห่งเต๋านั้น ปราชญ์เหล่าจื๊อได้กล่าวเอาไว้ในบทที่ 22 ดังนี้

ยอมเป็นผู้ต่ำต้อย จึงถือว่ารักษาตนเอาไว้ได้

ยอมงอ จึงกลับตรงได้

ยอมว่างเปล่า จึงเต็มได้

ยอมเก่า จึงกลับใหม่ได้

ผู้มีน้อย ก็จะได้รับ

ผู้มีมาก ก็จะถูกลดทอน (Chantharasanti, 2001)

การยอมตนเป็นผู้ต่ำต้อย คือการฝึกตน ไม่ให้แก่งแย่งชิงดีกับผู้ใด จึงไม่มีใครที่จะมาแข่งขันชิงดีด้วยการทำเช่นนี้ ถือว่าเป็นการรักษาตนเอาไว้ ความสมดุลระหว่างเต๋าและคุณธรรมในเรื่องนี้ คือ การฝึกตนให้เป็นคนมักน้อยสันโดษ

ยอมงอ จึงกลับตรงได้ ตามนัยยะแห่งคำพูดนี้ บ่งบอกถึงคุณธรรม ความแข็งแกร่ง และความอ่อนนุ่มถ่อมตน หมายถึง สิ่งที่อ่อนนุ่มถ่อมตน ไม่แข็งกระด้าง ไม่มีใครสามารถหักได้ แต่สิ่งที่หักได้ง่าย คือ สิ่งที่แข็ง สิ่งที่แข็งยอมเป็นคุณชาติที่หักได้ง่าย ย่อมง่ายต่อการหัก เช่นธรรมชาติของกิ่งไม้แห้ง ย่อมหักได้ง่าย คุณธรรมอันเป็นความสมดุลของความแข็งในบริบทนี้ คือ ความแข็งแกร่ง การฝึกตนให้เป็นคนอ่อนนุ่มถ่อมตน ไม่ให้แข็งกระด้าง จึงเป็นคุณธรรมที่ทำให้อยู่ระหว่างกิ่งกลางระหว่าง งอ และหัก แข็งและอ่อน ย่อมว่างเปล่า จึงเต็มได้ หมายถึงความว่างเปล่า อุปมาเหมือนภาชนะที่มีความว่างเปล่า จึงจะสามารถบรรจุสิ่งๆต่างลงไปได้ ผู้ที่ทำตนให้ว่างเปล่า ในการเรียนรู้ ก็สามารถเป็นผู้ฉลาดได้ คุณธรรมที่เป็นความสมดุลในคำสอนนี้ เป็นการสอนให้ฝึกพัฒนาตน ใครในการเป็นผู้ใฝ่เรียน

ผู้มีน้อย ก็จะได้รับความสะดวก การสรรเสริญ ในการไม่ละโมภโลกมาก ส่วนผู้มีมาก หมายถึงคนที่ละโมภโลกมาก ก็จะได้รับกตัญญู ติฉินนินทา คุณธรรมในหลักการสอนนี้ อันเป็นความสมดุล คือ ความไม่ละโมภโลกมาก ในการฝึกตนให้พอใจในสิ่งที่ตนเองมี หลักคำสอนเหล่านี้ ถือว่าเป็นการพัฒนาตนในเต๋า ปราชญ์เหลาจื้อได้สรุปอานิสถสแห่งการปฏิบัติคุณธรรมเหล่านี้ว่า “เมื่อปราชญ์ดำรงตนอยู่เช่นนี้ โลกทั้งโลกก็จะให้ความเคารพ” (Chantharasanti, 2001) นอกจากนี้ เหลาจื้อได้พูดถึงความไม่สมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตของปฤชุนเอาไว้ในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 29 ดังนี้ว่า

มีบางคนชอบไปข้างหน้า

บางคนติดตามมาข้างหลัง

บางคนชอบร้อน

บางคนชอบหนาว

บ้างแข็งแรง

บ้างอ่อนแอ

บ้างเฟื่องฟู

บ้างตกต่ำ

แต่ปราชญ์ยอมสละทั้งส่วนเกินเหล่านี้

ละทิ้งความฟุ้งเฟ้อ

ละทิ้งความผยองลำพอง (Chantharasanti, 2001)

เมื่อความไม่สมบูรณ์แบบ มีอยู่ในตัวของปัจเจกบุคคลผู้ยังเป็นปุถุชนอยู่ เตาจึงเป็นทางสายกลาง ที่ทำให้ความไม่สมบูรณ์แบบและความเกินพอดี คือความพอดีของทุกสรรพสิ่งในเตาต่อจิงบทที่ 20 เหลาจื่อได้พูดถึงความไม่รู้คืออวิชา อันเป็นศูนย์กลาง ที่ทำให้ผู้คนไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดี หรือไม่ดี เอาไว้ดังนี้

ระหว่าง ไซ่ กับ ไมไซ่ นั้น

แตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด

ระหว่าง ดี กับ ชั่ว นั้น

แตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด

สิ่งที่ผู้อื่นกล้านั้น

ก็มักจะทำให้เราต้องกลัวไปด้วย

นี้เรียกว่า เป็นความหลับในความตื่น (Chantharasanti, 2001)

ในบทนี้ สิ่งที่ทำให้คนแยกแยะไม่ได้ระหว่างคำว่า ไซ่หรือไมไซ่ ดีหรือชั่วนั้น ก็คืออวิชา ความไม่รู้ การไม่รู้ความจริงย่อมทำให้คนไม่สามารถแยกแยะได้ว่า อะไรดีหรือไม่ดี อะไรไซ่หรือไมไซ่ สิ่งตรงข้ามกับอวิชาก็คือ ความรู้แจ้ง แต่ความรู้ของเหลาจื่อ ไม่ใช่เป็นความรู้ทั่วไป แต่ต้องเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม อันเป็นหัวใจของนักปราชญ์ เหลาจื่อได้กล่าวเอาไว้ในบทที่ 15 ดังนี้ “...ปราชญ์ผู้ชาญฉลาดแต่โบราณกาล ลุ่มลึกไปด้วยความรอบรู้ มีความรอบคอบ มีความระมัดระวัง มีความสำรวม มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน มีความซื่อตรง และมีความว่างเปล่า..” (Chantharasanti, 2001) คุณธรรมเหล่านี้ ถือว่าเป็นความสมดุล ทำให้ผู้คนเกิดการตื่นรู้ รู้แจ้ง แยกแยะได้ว่าอะไรดีหรือไม่ดี ไซ่หรือไมไซ่ และในบทที่ 71 ปราชญ์เหลาจื่อได้พูดถึงลักษณะของปราชญ์ว่า

ผู้ที่รู้ว่าตนเองไม่รู้นั้น คือผู้สูงสุด

ผู้ที่คิดว่าตนเองรู้นั้นเต็มไปด้วยอวิชา

ผู้ที่รู้ว่าอวิชาคืออวิชา ย่อมหลีกเลี่ยงจากอวิชาพัน

ปราชญ์นั้นย่อมปราศจากอวิชา (Chantharasanti, 2001)

ความรู้ดีที่ผ่านการคิดวิเคราะห์ แยกแยะด้วยการรู้แจ้งแห่งเตา ความรู้นั้น ย่อมเป็นความรู้ที่ไม่มีอวิชาเจือปน เมื่อใดความรู้ที่ยังคงเป็นอวิชา ความรู้นั้น ก็ไม่สามารถทำให้ผู้คนแยกแยะได้ว่า อะไรไซ่หรือไมไซ่ อะไรดีหรือไม่ดี ดังนั้นเตาจึงเป็นเสมือนความสมดุล ทำให้คนมีวิจารณ์ญาณ แยกแยะระหว่างอะไรไซ่หรือไมไซ่ อะไรดีหรือไม่ดี

ผลแห่งการปฏิบัติเตาคืออะไร

เตาเหมือนแผนที่ชีวิต ที่จะนำพาให้ผู้ปฏิบัติตาม ได้ดำเนินไปตามแนวทางแห่งอุดมคติสูงสุดของเหลาจื่อได้อย่างถูกต้อง เหลาจื่อได้แบ่งผลแห่งการปฏิบัติเตาเอาไว้ในประเภทต่างๆ ดังนี้

นำไปใช้กับบุคคล คุณความดีก็มีจริงแท้

นำไปใช้กับครอบครัว คุณความดีก็มีมากขึ้น

นำไปใช้กับหมู่บ้าน คุณความดีก็เพิ่มทวี

นำไปใช้กับประเทศ คุณความดีก็รุ่งเรือง

นำไปใช้กับโลก คุณความดีก็แผ่ขยายครอบคลุม (Chantharasanti, 2001)

แท้จริง เตาไม่ใช่เป็นสิ่งอื่นไกล และไม่ใช่เป็นคำสอนที่เอื้อไม่ถึง หากแต่เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สามารถนำมาพัฒนาเริ่มต้นตั้งแต่ปัจเจกบุคคล ไปสู่สังคมครอบครัว หมู่บ้าน ประเทศชาติและขยายไปสู่โลก ความสมดุลในอุดมคติของเหลาจื๊อ คือคุณธรรม และความเป็นปราชญ์ และความเรียบง่าย การอยู่เป็นส่วนสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับธรรมชาติ โดยไม่มีอะไรขัดแย้งระหว่างเตาและธรรมชาติ ตามที่เหลาจื๊อได้กล่าวเอาไว้ในบทที่ 46 ว่า

เมื่อชาวโลกใช้เตาเป็นหนทางเดิน

ม้าฝีเท้าดีก็ถูกนำมาใช้ลากเกวียน

เมื่อชาวโลกไม่ได้ดำเนินไปตามหนทางเตา

ม้าฝีเท้าดี ก็ถูกนำไปใช้ ในการศึก อยู่นอกเมือง

และการสอนไม่ให้ยึดติดในในที่พุ่มเฟือยเห่อเหิม อันเป็นสมมติสัจจะ เพื่อเป้าหมายคือความว่างสุดท้ายทุกสรรพสิ่งล้วนกลับไปสู่ยังต้นกำเนิดเดิม ในบทที่ 16 ว่า “...สรรพสิ่งมากมายล้วนกำเนิดขึ้น และดำเนินไปตามวิถี ข้าพเจ้าได้คอยเฝ้ามองสรรพสิ่ง กลับไปสู่ต้นกำเนิดเดิม เพื่อพักผ่อนอย่างสงบ..” (Chantharasanti, 2001)

การประยุกต์ความสมดุลในเตา

การตีความคุณลักษณะคุณค่า ความดี เหตุผล ในเตานั้น มีลักษณะเชื่อมโยงกัน สัมพันธ์กัน เหมือนสัญลักษณ์หยินหยาง ในขาวมีดำ ในดำมีขาว ในชั่วมืด ในมืดมีสว่าง ดังที่เหลาจื๊อกล่าวเอาไว้ในเตาบทที่ 2 ว่า “เมื่อคนรู้จักว่าสวย ความน่าเกลียดก็อุบัติขึ้น เมื่อรู้จักคำว่าดี ความชั่วก็อุบัติขึ้น” คำสอนในเตาจึงมีลักษณะเป็นกลางๆ การนำหลักการความสมดุลแห่งเตา ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์เช่นการศึกษา การเมือง และการดำเนินชีวิต ในปัจจุบัน จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ในด้านการศึกษา ในเตาบทที่ 20 เหลาจื๊อได้สอนว่า “เลิกการศึกษาเล่าเรียนเสีย ปัญหามากมายก็จะสิ้นสุดลง” ในคำสอนนี้ เหลาจื๊อไม่ได้หมายถึงการศึกษาไม่มีประโยชน์ แต่หมายถึงการศึกษาทางโลกที่ก่อให้เกิดความโลภ อันนำไปสู่ความชั่วต่างๆ เพราะการศึกษาทางโลกสำหรับเหลาจื๊อแล้ว เป็นการเรียนรู้สิ่งภายนอก ยิ่งเรียนรู้มากเท่าไร ยิ่งทำให้ห่างเหินจากเตามากเท่านั้น จากเตาบทที่ 48 “ผู้เรียนรู้ฝ่ายโลก เพิ่มพูนขึ้นทุกวัน ส่วนผู้เรียนรู้เตาก็จะลดน้อยลงทุกวัน” ทำให้เกิดความชั่วร้ายต่างๆ ตามมา แต่การเรียนรู้ที่เหลาจื๊อยกย่องคือการเรียนรู้ตัวเอง ยิ่งเรียนรู้ตัวเองมาก ถือว่าเป็นการรู้แจ้ง ดังที่เหลาจื๊อกล่าวเอาไว้ในเตาบทที่ 33 ว่า “การเรียนรู้ผู้อื่นคือผู้รอบรู้ แต่การเรียนรู้ตนเองคือผู้รู้แจ้ง” เหลาจื๊อเองไม่ได้ปฏิเสธการศึกษาทางโลกเสียทีเดียว แต่ทว่าการศึกษาทางโลกนั้นมักนำมาสู่ความโลภและกิเลสต่างๆ ความสมดุลในเรื่องนี้ คือ ต้องศึกษาคุณธรรมควบคู่ไปด้วย

ในด้านการเมือง ในเตาต่อจิงบทที่ 17 ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้ปกครองประเทศที่ดีเอาไว้ 3 ประเภท คือ ผู้ปกครองประเทศที่ดีที่สุด ประชาชนเพียงแค่ว่ามีผู้นำ ดีรองลงมา ประชาชนรักและยกย่อง ดีรองลงมา คือประชาชนเกรงกลัว อันดับสุดท้าย ประชาชนชิงชัง ในหลักคำสอนเตา แม้จะมีบางองค์ประกอบในคำสอน

ที่อาจมองว่าสอดคล้องกับแง่มุมบางประการในเรื่องของอนาธิปไตย ลักษณะสำคัญบางประการของปรัชญาเต๋าที่อาจเกี่ยวข้องกับอนาธิปไตย ได้แก่ การไม่แทรกแซง: เต๋าสันับสนุนแนวคิดของหวู่เว่ย wu wei ซึ่งหมายถึง "การไม่กระทำ" หรือ "การกระทำที่เรียบง่าย" ควรหลีกเลี่ยงการบังคับและแทรกแซง อันเป็นหลักธรรมชาติ การต่อต้านเผด็จการ: เหลาจื้อตำหนิการปกครองที่มากเกินไปและผู้ปกครองที่กดขี่ เรียกร้องให้ผู้ผู้นำปฏิบัติตามเต๋าและนำด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนและความเมตตา แทนที่จะควบคุมอย่างเข้มงวดต่อประชาชนของตน การกระจายอำนาจ: เต๋ามีแนวโน้มที่จะเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคลและชุมชนขนาดเล็กมากกว่าโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์ การกระจายอำนาจนี้สอดคล้องกับอนาธิปไตยบางรูปแบบที่ส่งเสริมการปกครองตนเองและการปกครองตนเองในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือเต๋าไม่ใช่อุดมการณ์ทางการเมืองในลักษณะเดียวกับอนาธิปไตย ในขณะที่บางแง่มุมของเต๋ามีพื้นฐานร่วมกันบางประการกับหลักการอนาธิปไตย แต่เต๋ามุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงส่วนบุคคล การพัฒนาจิตวิญญาณ คุณธรรมของตัวผู้นำ และการใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับโลกธรรมชาติเป็นหลัก ในทางตรงกันข้าม อนาธิปไตยเป็นปรัชญาทางการเมืองที่สนับสนุนการไม่มีอำนาจรวมศูนย์ เช่น รัฐ และพยายามสร้างสังคมบนพื้นฐานของความร่วมมือโดยสมัครใจและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อนาธิปไตยครอบคลุมมุมมองและแนวทางที่หลากหลาย และอนาธิปไตยบางคนอาจได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดของเต๋า แต่เต๋าเองไม่ได้มีความหมายเหมือนกันกับอนาธิปไตยโดยเนื้อแท้ จากปรัชญาเต๋า คุณธรรมคือความสมดุลของผู้นำ ที่จะทำให้การปกครองเป็นการปกครองแบบวิถีแห่งธรรมชาติแบบเต๋า กล่าวคือ ผู้ปกครองและประชาชนไม่ขัดแย้งกัน เพราะต่างฝ่ายต่างก็ต้องมีคุณธรรม

ในด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ในปรัชญาเต๋า ความสมดุลสามารถเข้าใจได้หลายวิธี เพราะแก่นแท้ของเต๋าคือการใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนกับเต๋า ผู้เข้าถึงเต๋าจะต้องปรับตัวเองให้สอดคล้องกับกระแสธรรมชาติของเต๋า หลีกเลี่ยงการกระทำที่ไม่จำเป็น และความเรียบง่าย เพื่อต่อสู้กับสิ่งเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในโลกธรรมชาติ เพื่อค้นหาความสมดุล ต้องยอมรับและปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของชีวิต การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอาจนำไปสู่ความไม่ลงรอยกันระหว่างวัตถุนิยมและธรรมชาตินิยม ในขณะที่การยอมรับการเปลี่ยนแปลงและไหลไปกับกระแสนั้น เต๋าคือความสมดุลที่ทำให้ระหว่างสองสิ่งลงรอยกัน ปรับตัวเข้าหากัน

การใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ: เต๋านำการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับระเบียบธรรมชาติของสิ่งต่างๆ การสังเกตรูปแบบของธรรมชาติและทำตามจังหวะของมันช่วยให้แต่ละคนพบความสมดุลในชีวิต เน้นความเรียบง่าย: เหลาจื้อแนะนำให้ใช้ชีวิตที่เรียบง่ายและไม่โอ้อวด หลีกเลี่ยงส่วนเกินและความฟุ่มเฟือย การทำให้ความปรารถนาและการกระทำต่างๆ ง่ายขึ้น บุคคลหนึ่งสามารถบรรลุสภาวะแห่งความสมดุลและความพึงพอใจได้ด้วยการมองว่า ตนคือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และธรรมชาติก็คือเต๋า ตัวเราก็คือ ธรรมชาติก็ดี เต๋าก็ดี คือความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน เป็นสิ่งที่ต้องพึ่งพากัน

สรุป

ความสมดุลในเต๋า สามารถวิเคราะห์ แบ่งสถานะ ได้เป็น 4 ทาง คือ

1. ความสมดุลในฐานะคุณธรรม ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง เราจะพบว่า คุณธรรม สำหรับเหลาจื้อ คือ ทางสายกลาง ที่ผู้คนที่ต้องนำเอาเต๋ามาประยุกต์ใช้ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะการครองตนหรือครองคน คุณธรรม เป็นสิ่งที่เหลาจื้อให้ความสำคัญหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นหัวใจในเต๋า

2. ความสมดุลในฐานะนักปราชญ์ ผู้ปกครองที่สำคัญในทัศนะของเหลาจื้อที่เหมาะสมในการปกครอง ผู้อื่น หรือบ้านเมือง ต้องเป็นนักปกครองที่เป็นปราชญ์ เพราะปราชญ์นั้น ย่อมปกครองตนเองได้ก่อนแล้ว ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นแล้ว จึงจะเหมาะสมในการปกครองบ้านเมืองและผู้คน ทางสายกลางเพื่อให้เกิดความ สมดุลในการปกครองบ้านเมือง ระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองคือ ผู้ปกครองที่เป็นปราชญ์ ผู้ที่จะเข้าถึง ความสมดุลในปรัชญาเต๋านั้น ต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ลุ่มลึกไปด้วยความรู้ มีความรอบคอบ มีความ ระมัดระวัง มีความสำรวม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อตรง และมีความว่างเปล่า อันเป็นคุณลักษณะ ของปราชญ์ที่พึงประสงค์ในความหมายของเหลาจื้อ

3. ความสมดุล อันเป็นหลักธรรมอันเป็นหลักสายกลางของเหลาจื้อ เหลาจื้อได้พูดถึงเต๋าในฐานะความ สมดุลของธรรมชาติเอาไว้ในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 24 ว่า “ผู้ที่ยืนเขย่งบนปลายเท้า จะยืนได้ไม่มั่นคง ผู้ที่เดินเร็ว เกินไป จะเดินได้ไม่ดี” (Chantharasanti, 2001) จากข้อความนี้ เป็นการสื่อถึง กระทบที่ฝืนธรรมชาติ การทำ สิ่งใดฝืนธรรมชาติ มักทำดำรงตนอยู่ได้ไม่นานหรือกระทำได้ไม่นาน เพราะขัดแย้งกับธรรมชาติ

4. ความสมดุลในฐานะสิ่งสมบูรณ์ เต๋าในฐานะเป็นคำสอนอันเป็นสิ่งสมบูรณ์ เต๋าคือทุกสรรพสิ่ง เป็น มารดาแห่งสรรพสิ่ง ดังที่เหลาจื้อได้กล่าวเอาไว้ในเต๋าเต๋อจิงบทที่ 1 ว่า “เต๋าคือประตูที่เปิดไปสู่ความรู้แจ้งแห่ง สรรพชีวิต” (Chantharasanti, 2001) ดังนั้นเต๋าคือความสมดุลของทุกสรรพสิ่งและทุกสรรพชีวิต การใช้ชีวิตที่ เนื่องด้วยเต๋าก็คือการปฏิบัติความสมดุลระหว่างชีวิตและธรรมชาติซึ่งมีเต๋าเป็นศูนย์กลาง เพื่อความเป็นหนึ่ง เดียวกับทุกสรรพสิ่งและทุกสรรพชีวิต เต๋าก็ไม่มีอะไรขัดแย้งกับทุกสรรพสิ่งและทุกสรรพชีวิต เพราะเต๋าคือ ความสมดุลที่เชื่อมทุกสรรพชีวิตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับทุกสรรพสิ่ง เต๋าก็เป็นดิน น้ำ และอากาศ ที่ กลมกลืนกับทุกสิ่ง มีธรรมชาติของการปรับตัว กลมกลืนกับทุกสิ่ง ไม่ขัดแย้ง เต๋าก็เป็นความสมดุลนำไปสู่ ความมี ไปสู่ความไม่มี จากอธรรมไปสู่ธรรม ความแข็งกระด้างไปสู่ความอ่อนน้อมถ่อมตน เหลาจื้อได้สรุป ลักษณะคำสอนของตนเอาไว้ในบทที่ 70 ว่า

คำสอนของข้าพเจ้า

ง่ายที่จะเข้าใจและง่ายที่จะปฏิบัติ

แต่ไม่มีใครสามารถเข้าใจ

และสามารถปฏิบัติ

ถ้อยคำของข้าพเจ้าย่อมมีหลักเกณฑ์อยู่

ความประพฤติของข้าพเจ้าย่อมมีหลักการอยู่

ด้วยไม่มีใครรู้สิ่งเหล่านี้

จึงไม่มีใครเข้าใจข้าพเจ้า

มีคนเข้าใจข้าพเจ้าน้อยแสนน้อย (Chantharasanti, 2001)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ลักษณะคำสอนของเหลาจื้อ เป็นลักษณะคำสอนสั้นๆ เป็นโคลก เป็นหลักคำสอนเน้นธรรมชาติ ต้องอาศัยการตีความ ความยากหรือง่าย ใช้หรือไม่ใช้ ถูกหรือผิด ขึ้นอยู่กับการตีความ การตีความจึงเป็นเสน่ห์ของปรัชญาเหลาจื้อ ที่ทำให้การศึกษาเต๋าในแง่การวิเคราะห์ การตีความ ยังเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในทุกเรื่องในเชิงสหวิทยาการ การศึกษาปรัชญาของเหลาจื้อ ต้องอาศัยอ่านตำราของผู้รู้เป็นจำนวนมาก เพื่อมาศึกษาเปรียบเทียบ ว่าการตีความหมายแบบไหน ท่านใด ใกล้เคียงกับสิ่งที่เราต้องการนำเสนอมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างคำสอนของปราชญ์เหลาจื้อกับคำสอนอื่นๆ ที่มีลักษณะเหมือนกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย

References

- Chantharasanti, P. (2001). *Path of Daodejing of Laozi*. (15th ed). Bangkok: KledThai Publishing.
- Dokbua, F. (2006). *All Chinese Philosophies*. (3rd ed.). Bangkok: Siam Publisher.
- Fann, K.T. (2020). *Reading Dao De Jing in English*. Singapore: Partridge publishing.
- Kaltenmark, M. (1969). *Lao Tzu and Taoism*. California: Standford University Press.
- Laozi. (2008). *Tao Te Jing*. translated by Ju Yanan. Boston: Harvard Square Publishing.
- Legge, J. (1962). *The Texts of Taoism*, vol. 2, translated by James Legge. New York: N.Y. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Pitaka edition*. Bangkok: Mahachula longkornrajavidyalaya Publishing.
- Simpkins, A. (2013). *The Tao of Bipolar*. New Harbinger Publications, Inc.
- Sorachai, S. (2015). Analasizing management by Dhamma according to Daoism. *Political journal and laws*, 7(1). 59-75.
- Tang, Y. (2015). *Confucianism, Buddhism Daoism Christainnity and Chinese Culture*. New York: Springer Heidellberg.
- Xing, L. (1998). *Rhetoric in ancient China, fifth to third century, B.C.E: a comparison with classical Greek rhetoric*. University of South Carolina Press.